



İNSAN VE TOPLUM BİLİMLERİ  
ARAŞTIRMALARI DERGİSİ  
Cilt: 6, Sayı: 1, 2017  
Sayfa: 275-288

Received/Geliş: Accepted/Kabul:  
[17-01-2017] – [10-03-2017]

## Refah Göstergeleri Bağlamında Türkiye’de İller Arası İç Göç Hareketlerinin Analizi<sup>1</sup>

Orhan KANDEMİR

Yrd. Doç. Dr., Kastamonu Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü  
Asst.Prof.Kastamonu Univ. Economics and Administrative Sciences  
okandemir@kastamonu.edu.tr

### Öz

Gönüllü iç ve dış göç hareketlerinin temelinde, daha yüksek refah düzeyine ulaşma amacı yatmaktadır. Ülke ya da bölgelerin refah düzeyinin ölçümünde OECD tarafından oluşturulan, Daha İyi Yaşam Endeksi bir gösterge olarak kullanılabilir. Bu endeks TÜİK (2016), tarafından Türkiye’deki illere uygulanarak hesaplanmış ve “İllerde Yaşam Endeksi 2015”, ismi ile yayımlanmıştır. Bu kapsamda çalışmanın amacı, Türkiye’de 2011-2015 dönemi (beş yıllık) net göç düzeyi pozitif (göç alan) ve negatif (göç veren) olan iller arasında, yaşam endeksinin 11 boyutu (konut, çalışma hayatı, gelir ve servet, sağlık, eğitim gibi) açısından anlamlı fark olup olmadığını test etmek ve bu boyutlar yardımıyla illerin net göç düzeyini açıklamaya yönelik bir model tahmin etmektir.

**Anahtar Kelimeler:** Net Göç, Yaşam Endeksi, Bölgesel Refah Düzeyi, Göç, Türkiye

## Analysis of Interprovincial Domestic Migration Movements in Turkey in the Context of Prosperity Indicators

### Abstract

At the foundation of the voluntary domestic and external migration movements, lies the aim of reaching a higher level of well-being. The Better Life Index, created by OECD, can be used to measure the level of well-being of a country or region. This index was adopted to Turkish provinces by Turkish Statistical Institute (2016) and published with the title “Well Being Index for Provinces 2015”. In this context, the aim of the study is to test whether there are significant differences between the net migration levels for 2011-15 period (five years) is positive (migration-receiving) or negative (emigrant) provinces with regard to 11 dimensions of the Well-Being Index (housing, work life, income and wealth, health, education and so on.) and to estimate a model for explaining the net migration level of provinces with the help of these dimensions.

**Keywords:** Net migration, Well-being index, Regional prosperity level, Migration, Turkey

---

<sup>1</sup>Bu çalışma, 01-03 Aralık 2016 tarihleri arasında Amasya’da düzenlenen, I. Uluslararası Göç ve Kültür Sempozyumu’nda sunulmuş bildirinin genişletilmiş halidir.

## Giriş

Göç, temelde, ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle insanların buldukları yerden (ülkeden veya yerleşim yerinden) başka bir yere (ülkeye veya yerleşim yerine) gitmesi olarak tanımlanabilir. Göç hareketinin yönüne göre “iç göç” ve “dış göç” şeklinde genel bir ayırım vardır (Koçak ve Terzi, 2012:164; T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2014:1). Ekonomik gelişme farklılıkları göç hareketlerinin en önemli belirleyicileridir.

Ekonomik gelişme farklılıkları ülkeler arasında olduğu gibi, bölgeler arasında da görülebilir. Ülkenin belli bölgeleri gelişmiş ve daha sanayileşmiş bir yapıya sahip iken; diğerleri geri kalmış, hatta birer tarım bölgesi konumunda olabilir. Bu durum bölgelerarası göç hareketlerini teşvik eder (Çelik, 2007: 92). Göçmenler nüfus yoğunluğunun nispeten düşük olduğu bölgelerden nüfus yoğunluğunun yüksek olduğu bölgelere doğru hareket etme eğilimindedir. Çünkü bu bölgelerde genellikle görece daha iyi; sosyal ve ekonomik fırsatlar, güvenlik, eğitim, sağlık hizmetleri, çalışan ücretleri, girişimcilik faaliyetleri ve eğlence gibi pozitif faktörler vardır (De Haas, 2008:10).

Türkiye’de iç göç hareketleri 1950’lerden bu yana giderek önem kazanan bir olgudur. Türkiye’de genel olarak iç göçün yönü, daha az gelişmiş Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi illerinden, sanayileşmiş ve görece kişi başına gelir düzeyinin yüksek olduğu Batı Bölgelerindeki illere doğrudur (Bülbül ve Köse, 2010:75). Dolayısıyla insanların yaşadıkları bölgelerden ayrılarak, yeni yerleşim yerlerine göç etmelerinin temel nedeni, daha iyi istihdam, gelir, kamu hizmeti dolayısıyla daha iyi yaşam beklentisidir (Kandemir, 2010:9). Lee (1966)’ye göre göçmenler, yaşadıkları ve göç etmeyi planladıkları bölgelerin olumlu (artı) ve olumsuz (eksi) yönlerini değerlendirip, göç sürecinde yaşayacakları zorlukları da dikkate alarak göç kararını vereceklerdir.

Göç kararlarında genellikle istihdam imkânı (Kandemir, 2010), dolayısıyla gelir faktörü (R.Yamak ve N.Yamak, 1999) etkili olmasına karşın, Issah ve diğ. (2005)’in de ifade ettiği gibi insanların göç etmelerinde gelir farklılıklarının yanında, altyapı ve konfor farklılıkları da güçlü bir etkiye sahiptir. Türkiye’deki iç göç hareketlerinde de benzer nedenler etkili olmaktadır.

Örneğin TÜİK (2013:54)’in, Nüfus ve Konut Araştırması 2011’de belirttiği gibi, Türkiye’deki iç göç nedenlerinden en yüksek pay %46,1 ile hanedeki fertlerden birine bağımlı göç iken, bunu %24,8 ile istihdam nedeniyle göç (%12,9 ile iş aramak/bulmak ve %11,9 ile tayin/iş değişikliği), %17,7 ile eğitim, %8,5 ile evlilik ve boşanma, %1 ile sağlık, %2 ile diğer faktörler izlemektedir. Görüldüğü gibi hanedeki fertlerden birine bağımlı göç dışında



Türkiye’de iç göçün en önemli nedeni istihdam dolayısıyla gelir ve eğitimidir.

Bölgesel dengesizliklerin kalkınmanın önünde bir engel olması nedeniyle, bu dengesizliklerin kapatılmasında etkili olan sosyo-ekonomik faktörleri belirlemek önemli bir araştırma alanıdır (Yamanoğlu, 2008:33). Bunun yanında iç göç hareketlerinin temel nedeni, sosyo-ekonomik imkânların dağılımının ülke içinde bölgelere göre farklılık göstermesidir. Bölgesel gelişme farklılıkları bir taraftan iç göçlerin sebebi iken bir taraftan da sonucu olarak, adeta bir kısır döngü yaratmaktadır. Toplumsal refahın dengesiz dağılımı göçe neden olurken, bu durum dengesizliği daha da keskin hale getirmektedir (Başel, 2007: 520). Türkiye’de ortaya çıkan iç göç hareketleri üzerinde, sosyo-ekonomik faktörler önemli rol oynamaktadır. Aşağıdaki tabloda görüldüğü gibi, illerin sosyo-ekonomik gelişme sıraları ile net göç düzeyleri arasında orta düzeyde ters yönlü ilişki vardır. Yani illerin sosyo-ekonomik gelişme sırası yükseldikçe (ilin sosyo-ekonomik gelişme düzeyi düştükçe), net göç düzeyi azalmaktadır. Bu beklenen bir sonuçtur. Örneğin net göç düzeyi en yüksek olan İstanbul İli, T.C. Kalkınma Bakanlığı (2013) verilerine göre, sosyo-ekonomik gelişme açısından 81 il içerisinde birinci sırada iken, net göç düzeyi en düşük olan Van’ın sosyo-ekonomik gelişme sırası 75’dir.

| <b>Tablo 1: Türkiye’deki 81 İlin Sosyo-Ekonomik Gelişme Sırası ile İllerin Net göç Düzeyleri Arasındaki Korelasyon Testi Sonuçları (Pearson Correlation Test)</b> |  |
|---|--|
|   | <b>İllerin Net Göç Düzeyleri (2011-2015)</b> |
| <b>İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişme Sırası (2011)</b>   | -0,64**                                      |
| Sig. (2-tailed)   | 0,000  |
| N   | 81   |
| ** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed)  |  |
| <b>Kaynak:</b>  |  |
| *İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişme Sırası; T.C. Kalkınma Bakanlığı (2013), İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (SEGE-2011)’den,  |  |
| * İllerin Net Göç Düzeyleri: TÜİK, ADNKS’den alınmış olup, yıllık veriler yardımıyla beş yıllık (2011-2015) olarak hesaplanmıştır.                                |  |
| <i>Analizler SPSS paket programı kullanılarak yapılmıştır.</i>  |  |

Bölgeler arası dengesizliklerin giderilmesinde başarılı olunamaması, yani geri kalmış bölgelerin diğer bölgelerin gelişme seviyesine getirilememesi, geri kalmışlığın kronik hale gelmesine yol açmaktadır. Kırsal veya az gelişmiş bölgelerden modern gelişmiş bölgelere yönelen göç beraberinde



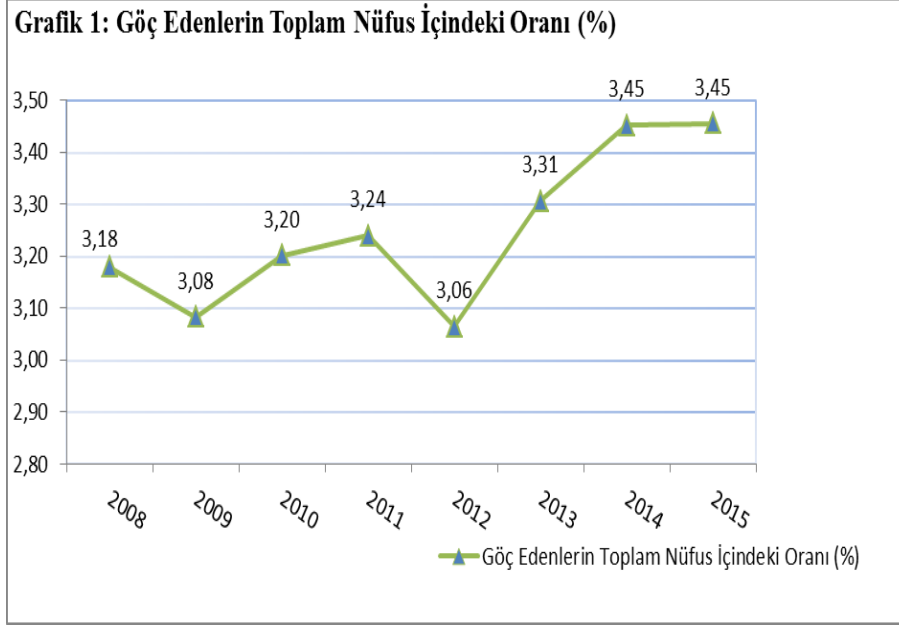
çarpık kentleşme, alt yapı yetersizliği gibi sorunları ortaya çıkarmaktadır. Bu nedenlerle bölgesel düalizmin kısa sürede ortadan kaldırılması gereklidir (Taban ve Kar, 2015:35).

Tarihsel süreç içinde iç göç hareketleri önceleri önemli bir sorun olmamasına karşın, zamanla kümülatif bir şekilde artarak, göç veren illerde nüfusun iyice azalmasına, göç alan illerde nüfusun önemli düzeyde artarak sürdürülemez hale gelmesine yol açmıştır. Türkiye’de iç göç sorununun çözümü için zaman zaman plan ve politikalar geliştirilmeye çalışılmasına karşın, bunların uygulanmasında sorunlarla karşılaşmıştır (Çelik ve Murat, 2014). Türkiye’de zamanla sürdürülemez boyutlara ulaşan iç göç hareketlerinin önlenmesinde izlenen politikaların yeterince başarılı olmadığı aşağıdaki Tablo 2’de ve buna göre çizilen grafik 1’de görülmektedir. 2008 yılında nüfusun yaklaşık %3,18’i göç ederken, bu rakam zamanla yükselerek, 2015 yılında yaklaşık %3,5 olmuştur.

| Yıllar | Toplam Nüfus | Göç Eden Toplam Nüfus | Göç Edenlerin Toplam Nüfus İçindeki Oranı (%) |
|--------|--------------|-----------------------|---|
| 2008   | 71.517.100   | 2.273.492             | 3,18  |
| 2009   | 72.561.312   | 2.236.981             | 3,08  |
| 2010   | 73.722.988   | 2.360.079             | 3,20  |
| 2011   | 74.724.269   | 2.420.181             | 3,24  |
| 2012   | 75.627.384   | 2.317.814             | 3,06  |
| 2013   | 76.667.864   | 2.534.279             | 3,31  |
| 2014   | 77.695.904   | 2.681.275             | 3,45  |
| 2015   | 78.741.053   | 2.720.438             | 3,45  |

**Kaynak:** TÜİK ADNKS’den alınarak hesaplanmıştır.





**Kaynak:** Tablo 2 'e göre çizilmiştir

Bu gün ülke ya da bölgelerin iktisadi gelişme düzeyleri sadece gelir değişkenine bağlı olarak tek boyutlu ölçülmemekte bunun yanında gelişmenin farklı boyutlarında sağlanan başarıları yansıtan endeksler kullanılmaktadır. Bu endeksler toplumsal gelişmeyi çok boyutlu yansıtabildikleri için, toplumun sahip olduğu refah düzeyi hakkında fikir vermektedir (Kandemir ve Kürkcü, 2016). Refahın ölçülmesinde kullanılacak bu endekslerden birisi OECD tarafından geliştirilerek kullanılan "Daha İyi Yaşam Endeksi"dir (Akar, 2014). TÜİK (2016), bu endeksi Türkiye'deki illere uyarlamış ve İllerde Yaşam Endeksi 2015, ismi ile yayımlamıştır. TÜİK endeksin hesaplanmasında, OECD'nin Daha İyi Yaşam Endeksi'ne benzer şekilde, 11 boyut ve bu boyutları belirleyen 41 göstergeden yararlanmıştır (TÜİK, 2016).

Bu çerçevede çalışmanın amacı; net göç düzeyi pozitif ve negatif olan iller arasında, yaşam endeksini belirleyen 11 boyut (konut, çalışma hayatı, gelir ve servet, sağlık, eğitim, çevre, güvenlik, sivil katılım, altyapı hizmetlerine erişim, sosyal yaşam ve yaşam memnuniyeti) açısından anlamlı bir fark olup olmadığını test etmek, bu boyutlar kapsamında iller arası iç göç hareketlerini açıklayan bir model tahmin etmek ve elde edilen bulgular çerçevesinde iç göçün önlenmesine yönelik öneriler getirebilmektir.

## Materyal ve Yöntem

Çalışmada, Türkiye'deki 81 ilin 2011-2015 dönemi (beş yıllık) net göç düzeyleri, TÜİK'in ADNKS'ne göre illerin yıllık olarak aldığı ve verdiği göç düzeylerine göre hesaplanmış ve net göç düzeyi negatif ve pozitif olan illere göre gruplandırma yapılmıştır. Ek Tablo 4'te görüldüğü gibi, birinci grupta



net göç düzeyi negatif olan 53 il, 2. grupta net göç düzeyi pozitif olan 28 il yer almaktadır. Net göç düzeyi negatif olan iller, *göç veren*, net göç düzeyi pozitif olan iller, *göç alan* iller olarak adlandırılmış olup, il grupları (göç alan ve veren) arasında, yaşam endeksini belirleyen 11 boyuta göre anlamlı fark olup olmadığı t testi ile analiz edilmiştir.

Daha sonra Stepwise metodu ile yaşam endeksinin 11 boyutundan yararlanarak, illerin 2011-2015 dönemindeki net göç düzeylerini açıklamak için çoklu regresyon modeli tahmin edilmiş ve elde edilen yatay kesit analizi sonuçları yorumlanmıştır. Çalışmada, yaşam endeksinin 11 boyutuna ait veriler, TÜİK (2016)’in “İllerde Yaşam Endeksi 2015” çalışmasından alınırken, illerin göç verileri ise TÜİK’in ADNKS’den alınmıştır.

### Bulgular ve Tartışma

Araştırmada net göç düzeyi pozitif ve negatif olan iller arasında yaşam endeksinin boyutları açısından farklılıkları belirlemeye yönelik t testi yapılmıştır. Aşağıda t testi sonuçlarına ilişkin Tablo 3 yer almaktadır. Tabloda görüldüğü gibi, net göç düzeyi pozitif ve negatif olan iller arasında yaşam endeksinin belirleyicilerinden, yaşam memnuniyeti ve sivil katılım açısından anlamlı bir fark yoktur. Buna karşın, diğer tüm boyutlarda iki il grubu arasında anlamlı bir fark vardır. Burada daha da önemli husus, aralarında anlamlı fark bulunan dokuz yaşam endeksi göstergesinden güvenlik boyutu dışındaki boyutlarda net göç düzeyi pozitif illerin ortalamalarının daha yüksek olmasıdır. Bu sonuç, literatüre uygun beklenen bir durum olup, Türkiye’deki iç göç hareketlerinin temel belirleyicisinin daha iyi yaşam düzeyine dolayısıyla refaha ulaşmak olduğunu göstermektedir.

Net göç düzeyi negatif olan illerin, güvenlik boyutundaki ortalamalarının daha yüksek olması, yoğun göç alan illerde güvenlik problemlerinin arttığı şeklinde yorumlanabilir. Yapılan çalışmalarda (Cömertler ve Kar, 2007; Karasu, 2008), kentlerin aldıkları göç oranları ile suç oranları arasında doğru yönlü bir ilişki bulunmuştur.

Kentleşme sürecinde ortaya çıkan çarpık yapılaşma, işsizlik, belediye hizmetlerindeki aksaklıklar gibi sorunlar suç dolaylı yönde etkilemektedir (Gökulu, 2010:224). Bu nedenle, kentleşme, göç ve suç konularının birlikte ele alınması gerekmektedir. Kentlerdeki nüfus yoğunluğu ve göç nedeniyle meydana gelen sorunlar suç eylemini artırmaktadır. Kentleşme süreciyle ihtiyaçlar çeşitlenip artarken bu ihtiyaçların karşılanmasına imkân veren ekonomik düzeydeki farklılıklar ve yetersizlikler, sosyal huzursuzlukları ve suç eğilimini artırıcı etki yapmaktadır (Yıldırım, 2004:146).



| Tablo 3: Yaşam Endeksi Boyutları Açısından T-Testi Sonuçları |  |    |             |                           |        |        |       |
|--|--|----|-------------|---------------------------|--------|--------|-------|
| BOYUTLAR   | İller*                                   | N  | X<br>(Ort.) | SS<br>(Standart<br>Sapma) | Sd     | T      | P     |
| KONUT  | Göç Veren<br>(Net Göç Düzeyi<br>Negatif) | 53 | 0,61181     | 0,234199                  | 71,013 | -5,303 | 0,000 |
|  | Göç Alan<br>(Net Göç Düzeyi<br>Pozitif)  | 28 | 0,80052     | 0,80484                   |        |        |       |
| ÇALIŞMA<br>HAYATI  | Göç Veren                                | 53 | 0,50885     | 0,164728                  | 71,287 | -3,717 | 0,000 |
|  | Göç Alan                                 | 28 | 0,60205     | 0,057187                  |        |        |       |
| GELİR VE<br>SERVET   | Göç Veren                                | 53 | 0,33375     | 0,156834                  | 68,375 | -6,31  | 0,000 |
|  | Göç Alan                                 | 28 | 0,53176     | 0,120747                  |        |        |       |
| SAĞLIK   | Göç Veren                                | 53 | 0,57223     | 0,124454                  | 78,728 | -2,968 | 0,004 |
|  | Göç Alan                                 | 28 | 0,63614     | 0,069275                  |        |        |       |
| EĞİTİM   | Göç Veren                                | 53 | 0,49494     | 0,148794                  | 78,911 | -4,355 | 0,000 |
|  | Göç Alan                                 | 28 | 0,60335     | 0,07519                   |        |        |       |
| ÇEVRE  | Göç Veren                                | 53 | 0,5574      | 0,122006                  | 79     | -3,675 | 0,000 |
|  | Göç Alan                                 | 28 | 0,6535      | 0,089425                  |        |        |       |
| GÜVENLİK   | Göç Veren                                | 53 | 0,6388      | 0,094261                  | 79     | 2,652  | 0,010 |
|  | Göç Alan                                 | 28 | 0,57659     | 0,111266                  |        |        |       |
| SİVİL<br>KATILIM   | Göç Veren                                | 53 | 0,40469     | 0,110985                  | 79     | -1,672 | 0,098 |
|  | Göç Alan                                 | 28 | 0,44723     | 0,10474                   |        |        |       |
| ALTYAPI<br>HİZM. ERİŞİM                                      | Göç Veren                                | 53 | 0,37758     | 0,132219                  | 79     | -5,395 | 0,000 |
|  | Göç Alan                                 | 28 | 0,549       | 0,142974                  |        |        |       |
| SOSYAL<br>YAŞAM  | Göç Veren                                | 53 | 0,39112     | 0,113635                  | 79     | -3,533 | 0,001 |
|  | Göç Alan                                 | 28 | 0,48415     | 0,110861                  |        |        |       |

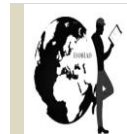


|  |           |    |         |          |    |       |       |
|--|-----------|----|---------|----------|----|-------|-------|
| YAŞAM<br>MEMNUNİYETİ   | Göç Veren | 53 | 0,55839 | 0,212411 | 79 | 1,238 | 0,220 |
|  | Göç Alan  | 28 | 0,49755 | 0,206557 |    |       |       |
| *Çalışmada; net göç düzeyi negatif iller: göç veren iller, net göç düzeyi pozitif iller: göç alan iller olarak ifade edilmiştir. |           |    |         |          |    |       |       |
| Analizlerde, SPSS Paket Programı kullanılmıştır.   |           |    |         |          |    |       |       |

Yaşam endeksini belirleyen 11 boyuttan yararlanarak, illerin 2011-2015 yılları arasındaki net göç düzeylerini (bağımlı değişken), açıklamak üzere, stepwise metodu ile en uygun doğrusal çoklu regresyon modeli tahmin edilmeye çalışılmıştır. Yapılan analiz sonucunda en uygun model olarak, yaşam endeksinin boyutlarından, konut, gelir ve servet ile alt yapı hizmetlerine erişimden oluşan üç bağımsız değişkenli çoklu regresyon modeli oluşturulmuştur.

| Tablo 4: Çoklu Doğrusal Regresyon Modeli Tahmin Sonuçları (Stepwise metodu)  |                             |                           |          |            |       |
|--|-----------------------------|---------------------------|----------|------------|-------|
| NET GÖÇ= $B_0 + B_1 \text{ GELİR VE SERVET} + B_2 \text{ KONUT} + B_3 \text{ ALTYAPI HİZMETLERİNE ERİŞİM} + \varepsilon_i$ |                             |                           |          |            |       |
| Değişkenler  | Unstandardized Coefficients | Standardized Coefficients | Sig. (P) | Tolerans   | VIF   |
|  | <b>B</b>                    | <b>Beta</b>               |          |            |       |
| Constant   | -56533,284                  |                           | 0,000    |            |       |
| Gelir ve Servet  | 337408,476                  | 1,107                     | 0,000    | ,194       | 5,145 |
| Konut  | -164901,558                 | -,671                     | 0,000    | ,254       | 3,935 |
| Altyapı Hizmetlerine Erişim  | 74337,191                   | ,223                      | 0,034    | ,464       | 2,156 |
| R Square   | 0,617                       | Adjusted R Square         | 0,602    | Anova-Sig. | 0,000 |
| Analizlerde, SPSS Paket Programı kullanılmıştır.   |                             |                           |          |            |       |

Model kapsamında yapılan yatay kesit analizi sonuçlarında görüldüğü gibi gelir ve servet düzeyindeki artış, illerin net göç düzeyini pozitif etkilemektedir. Bu bulgu, konu ile ilgili olarak yapılan gerek ulusal, gerekse uluslararası çalışmaların sonuçlarına uygun olup, beklenen bir durumdur. Örneğin R.Yamak ve N.Yamak (1999:26-27), Türkiye’deki iç göçü açıklamak





için yaptıkları çalışmada, bölgesel düzeydeki gelir dengesizliğinin iç göç üzerinde etkili olduğunu, bu etkinin de net göç veren illerin düşük gelir düzeyinden ziyade net göç alan illerin yüksek gelir düzeylerinden kaynaklandığını, net göç veren illerin kişi başına düşen ortalama gelir düzeyinin Türkiye ortalamasına yakınsaması durumunda bu illerin net göç oranının %25 oranında bir azalma göstereceğini ifade etmişlerdir (R.Yamak ve N.Yamak, 1999:26-27). Benzer şekilde ABD'deki eyaletler arası göç hareketlerinin inceleyen Cebula (2005), Cebula ve Alexander (2006) ABD'nin eyaletler arası göç hareketlerinde gelir düzeyinin etkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Göç eden aileler genellikle daha yüksek gelir düzeyine ulaşabilmekte ancak konut gibi alanlarda daha kötü şartlara maruz kalabilmektedir (Hagen-Zanker ve Azzarri, 2009:29-30). Modelde konut boyutunun işaretin negatif çıkması bu düşüncüyü desteklemektedir. Sağlıklı olmayan konut koşulları ortaya çıktıkça, yani gecekondulaşma arttıkça ilgili ilin net göç düzeyi artmaktadır. Yoğun göç olan bölgelerde, gecekondulaşma dolayısıyla uygun olmayan konut koşullarının yaygın olması beklenen bir durumdur. Göçmenler, genellikle kolay gecekondulaşma yapabilecekleri, bu konudaki yaptırımların görece daha az olduğu illere, daha önce oraya göç ederek gecekondulaşmış akraba ve tanıdıklarının da yönlendirmesiyle göç etmeye daha eğilimli olacaktırlar.

Kent nüfusunun aşırı artmasıyla birlikte metropol alanlar da genişlemekte ve çoğalmaktadır. Ancak buralar gecekondulaşma olgusundan kendisini kurtaramamıştır. Çünkü artan nüfusla birlikte düşük gelir grubundaki insanlar çoğalmaktadır. Bu düşük gelir grubundaki insanlar ise barınma ihtiyaçlarını gecekondular sayesinde daha kolay çözebilmektedirler (Yıldırım, 2004:153). Kitlesele iç göç süreci, gidilen bölgelerde hızlı ve çarpık kentleşme, konut sorunu ve gecekondulaşma, kente ayak uyduramama, işsizlik gibi çok farklı ve derin etkiler yaratmaktadır (Öztürk, 2007:262). Göç eylemi, göçmenlerin refahı üzerinde, daha iyi gelir, eğitim, istihdam imkanlarına kavuşmaları nedeniyle net bir olumlu etki yaratmasına karşın, göçmen işçilerin çok ağır yük taşıması, toksit maddelere maruz kalması ve çok yetersiz konutlarda yaşaması gibi maliyetlere de yol açmaktadır (Adamtey vd., 2015).

Modelde üçüncü bağımsız değişken olan altyapı hizmetlerine erişim değişkeni de göçü olumlu etkileyen bir faktördür. Bu konuda, Issah ve diğ. (2005), insanların göç etmelerinde gelir farklılıklarının yanında, altyapı ve konfor farklılıklarının da güçlü bir etkiye sahip olduğunu vurgulamışlardır. TÜİK(2016)'in illerde yaşam endeksinin hesaplandığı çalışmasında, alt yapı hizmetlerine erişim boyutu; havalimanına erişim oranı, kanalizasyon ve şebeke suyuna erişim oranı gibi göç üzerinde olumlu etkiye sahip olacak



göstergelere göre belirlenmiştir. Bu göstergelerdeki iyileşmenin göçü olumlu etkilemesi muhtemel bir durumdur.

## Sonuç ve Değerlendirme

Türkiye’de gittikçe artan bir iç göç süreci çözülmesi gereken bir sorun olarak hala önemini korumaktadır. Türkiye’de illerin sosyo-ekonomik gelişme düzeyleri geriledikçe, net göç düzeylerinin azalması yani ilin aldığından daha fazla göç vermesi, göçmenlerin refah düzeyi yüksek gelişmiş illere göç etme eğiliminde oldukları şeklinde değerlendirilebilir. Bu durum konu ile ilgili literatüre uygundur.

Bilindiği üzere gönüllü göç hareketlerinde, insanların daha iyi yaşam düzeyine dolayısıyla refaha ulaşma istekleri önemli bir etkidir (UNDP, 2009; Kandemir, 2012). Çalışmada, Türkiye’de, 2011-2015 döneminde net göç düzeyi pozitif ve negatif olan iller bağlamında oluşturulan iki il grubu için, TÜİK (2016)’in yaşam endeksini belirleyen 11 boyutuna göre farklılık olup olmadığı araştırılmış ve yaşam memnuniyeti ile sivil katılım dışındaki tüm boyutlarda iki il grubu arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Anlamlı fark bulunan bu boyutlardan, güvenlik haricindeki sekiz boyutta (konut, çalışma hayatı, gelir ve servet, sağlık, eğitim, çevre, altyapı hizmetlerine erişim, sosyal yaşam) beklendiği gibi net göç düzeyi pozitif yani göç alan illerin ortalamalarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Dolayısıyla Türkiye’de iç göç hızının azaltılması için, göç veren iller kapsamında bu sekiz göstergenin acil şekilde iyileştirilmesi gereklidir. Güvenlik boyutunda göç veren illerin ortalamasının daha yüksek olması ise, yoğun göç alan illerde güvenlik problemlerinin arttığı şeklinde yorumlanabilir.

Türkiye’deki illerin aldığı net göç düzeyini, yaşam endeksinin boyutları yardımıyla açıklamak için stepwise metodu ile tahmin edilen çoklu regresyon modelinde, gelir ve servet, konut ve alt yapı hizmetlerine erişimden oluşan üç açıklayıcı değişken kullanılmıştır. Modelle ilgili elde edilen yatay kesit analizi sonuçları incelendiğinde, gelir ve servet ile alt yapı hizmetlerine erişim boyutlarının illerin aldığı net göç düzeyini, beklendiği gibi pozitif yönde etkilediği buna karşın, konut boyutunun beklenenin aksine negatif etkilediği tespit edilmiştir. İllerdeki konutların kalite düzeyi kötüleştikçe, ilgili ilin net göç düzeyinin artması, insanların kolayca gecekondular tarzı konutlar yapabilecekleri, bölgelere göç etme eğiliminde oldukları şeklinde yorumlanabilir.

Bu nedenle göçün önlenmesinde, göç veren illerde, gelir dolayısıyla istihdam koşullarının iyileştirilmesi, hava alanına, internete, kanalizasyon ve şebeke suyu erişim gibi alt yapı imkânlarının geliştirilmesi yanında, düşük gelirli aileler için yaşanabilir konut imkânlarının artırılması da zorunlu görülmektedir. Bu durum, özellikle son dönemlerde TOKİ’nin ucuz konut uygulamalarını, göç alan büyük kentler yanında, göç veren, nüfus



yoğunluğunun az olduğu bölgelere de kaydırması politikasının çok doğru bir politika olduğunu da göstermektedir. Bu sayede insanlar, kolay gecekondulaşabilme beklentisi ile büyük şehirlere göç etme eğiliminde olmayacaktır.

### Kaynakça

Adamtey, Ronald, John Ebotui Yajalin & Charles Yaw Oduro (2015), "The socio-economic well-being of internal migrants in Agbogbloshie, Ghana", *African Sociological Review*, Vol: 19, No:2, 132-149.

Akar, Sevda (2014), "Türkiye'de Daha İyi Yaşam Endeksi: OECD Ülkeleri İle Karşılaştırma", *Journal of Life Economics* 1/2014.

Başel, Halis (2007), "Türkiye'de Nüfus Hareketlerinin ve İç Göçün Nedenleri", *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, Sayı 53, (2007/2), 516-542.

Bülbül, Serpil ve Köse, Ali (2010), "Türkiye'de Bölgelerarası İç Göç Hareketlerinin Çok Boyutlu Ölçekleme Yöntemi ile İncelenmesi", *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, Cilt:39, Sayı:1,75-94.

Cebula, Richard J. (2005) "Internal Migration Determinants: Recent Evidence", *International Advances in Economic Research*, (2005)11:267-274.

Cebula, Richard J. & Gigi M. Alexander (2006), "Determinants of Net Interstate Migration, 2000-2004", *The Journal of Regional Analysis and Policy*, Special Section on Migration - JRAP 36(2): 116-123.

Cömertler, Necmiye ve Kar, Muhsin (2007), "Türkiye'de Suç Oranının Sosyo-Ekonomik Belirleyicileri: Yatay Kesit Analizi", *Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Cilt:62, Sayı:2.

Çelik, Fatih (2007), "Türkiye'de İç Göçler: 1980-2000", *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 22 Yıl : 2007/1, 87-109.

Çelik, Nermin ve Murat, Güven (2014), "Türkiye'de İç Göç Sorununa Yeni Bir Yaklaşım: Stratejik İç Göç Yönetimi", *Yönetim Dergisi (İstanbul Üniversitesi İşletme İktisadi Enstitüsü Dergisi)*, Sayı 76.

De Haas, Hein (2008), "Migration and Development A Theoretical Perspective", International Migration Institute, James Martin 21st Century School University of Oxford, *Working Papers*, (Year 2008), Paper 9.

Gökulu, Gökhan (2010), "Kent Güvenliği Kentleşme ve Suç İlişkisi", *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt: 24, Sayı: 1, 209-226.

Hagen-Zanker, Jessica & Azzarri, Carlo (2009), "Are Internal Migrants in Albania Leaving for the Better?", *ESA Working Paper No. 09-08*, (June 2009), <http://www.fao.org/3/a-ak332e.pdf>, Erişim tarihi: 12.12.2016.



Issah, İsmail, Tariq Y. Khan & Komei Sasaki (2005), “Do Migrants React to Infrastructure Difference Between Urban and Rural Areas? Development of an Extended Haris-Todaro Model”, *Review of Urban & Regional Development Studies (RURDS)*, Vol. 17, No:1.

Kandemir, Orhan (2010), *İktisadi Gelişme Sürecinde Göç Olgusu: Türkiye Örneği*, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi.

Kandemir, Orhan (2012) “Human Development and International Migration”, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, Volume 62, Pages 446-451.

Kandemir, Orhan ve Kürkcü, Murat (2016), “Bir Refah Göstergesi Olan “Yaşam Endeksi” Bağlamında Kastamonu İlinin Değerlendirilmesi”, *I. Uluslararası Abana Sempozyumu*, 20-21 Mayıs 2016, Abana/Kastamonu.

Karasu, Mithat Arman (2008). “Türkiye’de Kentleşme Dinamiklerinin Suça Etkisi”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 57 (4), 255-281.

Koçak, Yüksel ve Terzi, Elvan (2012), “Türkiye’de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm Önerileri”, *KAÜ-İİBF Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 3, 163-184.

Lee, Everett S. (1966), “A Theory of Migration”, *Demography*, Vol: 3, No:1, 47-57.

Öztürk, Mustafa (2007), “Türkiye’de İç Göçe Katılanların Kent Yaşamına ve Kentsel Emek Piyasalarına Etkileri”, *Sosyal ve Siyaset Konferansları Dergisi*, sayı: 52, 245-264.

Taban, Sami ve Kar, Muhsin (2015), *Kalkınma Ekonomisi*, (2. Baskı), Ekin Yayınevi, Bursa.

T.C. Kalkınma Bakanlığı (2013), *İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması (SEGE-2011)*, Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü, Ankara.

T.C. Kalkınma Bakanlığı (2014), *Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018): Göç Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, Ankara.

[http://www.ab.gov.tr/files/ardb/evt/2\\_turkiye\\_ab\\_iliskileri/2\\_2\\_adaylik\\_sureci/2\\_2\\_8\\_diger/tckb\\_sege\\_2013.pdf](http://www.ab.gov.tr/files/ardb/evt/2_turkiye_ab_iliskileri/2_2_adaylik_sureci/2_2_8_diger/tckb_sege_2013.pdf), Erişim tarihi: 15.06.2016.

TÜİK (2013), *Nüfus ve Konut Araştırması*, 2011, [http://www.tuik.gov.tr/Kitap.do?metod=KitapDetay&KT\\_ID=11&KITAP\\_ID=276](http://www.tuik.gov.tr/Kitap.do?metod=KitapDetay&KT_ID=11&KITAP_ID=276), Erişim tarihi: 07.11.2016.



TÜİK (2016), *İllerde Yaşam Endeksi 2015*, 22 Ocak 2016 tarih ve 24561 sayılı Haber Bülteni, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24561>, Erişim tarihi: 06.11.2016.

TÜİK, *Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemine (ADNKS) göre illerin aldığı göç, verdiği göç, net göç ve net göç hızı*, <https://biruni.tuik.gov.tr/bolgeselistatistik/tabloyilSutunGetir.do?durum=yillariGetir&menuNo=372&altMenuGoster=0&tabloNo=244>, Erişim tarihi: 06.11.2016.

TÜİK, *Göç istatistikleri*, <https://biruni.tuik.gov.tr/bolgeselistatistik/tabloyilSutunGetir.do?durum=acKapa&menuNo=178&altMenuGoster=1>, Erişim tarihi: 06.11.2016.

UNDP (2009), *Human Development Report 2009: Overcoming Barriers: Human Mobility and Development*, [http://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/269/hdr\\_2009\\_en\\_complete.pdf](http://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/269/hdr_2009_en_complete.pdf), Erişim tarihi: 06.11.2016.

Yamanoglu, Kemal Buğra (2008), "Türkiye'de Sosyo-Ekonomik Faktörlerin İller Arası Yakınsama Üzerine Etkileri", *İstatistikçiler Dergisi*, 1 (2008) 33-49.

Yamak, Rahmi ve Nebiye Yamak (1999), "Türkiye'de Gelir Dağılımı ve İç Göç", *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(1), ss. 16-28.

Yıldırım, Aziz (2004), "Kentleşme ve Kentleşme Sürecinde Göçün Suç Olgusu Üzerindeki Etkileri", *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi (Kent ve Çevre Bilimleri) Anabilim Dalı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.



| Ek Tablo 4: Türkiye’de İllerin Net Göç Düzeyleri (2011-2015 Dönemi) |                |                     |      |          |                              |      |            |                     |
|---|----------------|---------------------|------|----------|------------------------------|------|------------|---------------------|
| 1. Grup:  |                |                     |      |          | 2. Grup:                     |      |            |                     |
| Net Göç Düzeyi Negatif İller  |                |                     |      |          | Net Göç Düzeyi Pozitif İller |      |            |                     |
| (Göç Veren)   |                |                     |      |          | (Göç Alan)                   |      |            |                     |
| Sıra  | İller          | Net Göç (2011-2015) | Sıra | İller    | Net Göç (2011-2015)          | Sıra | İller      | Net Göç (2011-2015) |
| 1   | Van            | -86300              | 27   | Mersin   | -15596                       | 1    | Bayburt    | 314                 |
| 2   | Ağrı           | -70646              | 28   | Batman   | -15015                       | 2    | Edirne     | 943                 |
| 3   | Diyarbakır     | -70481              | 29   | Malatya  | -14817                       | 3    | Burdur     | 1546                |
| 4   | Erzurum        | -62556              | 30   | Niğde    | -13413                       | 4    | Tunceli    | 1720                |
| 5   | Adana          | -60745              | 31   | Iğdır    | -12078                       | 5    | Düzce      | 2565                |
| 6   | Şanlıurfa      | -56521              | 32   | Bingöl   | -11706                       | 6    | Bilecik    | 4694                |
| 7   | Yozgat         | -54826              | 33   | Aksaray  | -10906                       | 7    | Kırklareli | 5446                |
| 8   | Muş            | -47337              | 34   | Ardahan  | -10089                       | 8    | Kastamonu  | 7086                |
| 9   | Hatay          | -40936              | 35   | Amasya   | -9879                        | 9    | Bolu       | 7834                |
| 10  | Mardin         | -40333              | 36   | Neşehir  | -8661                        | 10   | Gaziantep  | 8906                |
| 11  | Adıyaman       | -39989              | 37   | Kütahya  | -8316                        | 11   | Karabük    | 10908               |
| 12  | Zonguldak      | -38573              | 38   | Elazığ   | -8265                        | 12   | Balıkesir  | 11171               |
| 13  | Kars           | -37448              | 39   | Osmaniye | -6079                        | 13   | Yalova     | 13454               |
| 14  | Çorum          | -34102              | 40   | Manisa   | -5324                        | 14   | Denizli    | 13836               |
| 15  | Tokat          | -33002              | 41   | Rize     | -4603                        | 15   | Gümüşhane  | 14558               |
| 16  | Kahramanmaraş  | -32310              | 42   | Kilis    | -4592                        | 16   | Kayseri    | 18493               |
| 17  | Sivas          | -30397              | 43   | Karaman  | -4130                        | 17   | Sakarya    | 24015               |
| 18  | Bitlis         | -28827              | 44   | Çankırı  | -4007                        | 18   | Aydın      | 24660               |
| 19  | Samsun         | -27848              | 45   | Kırşehir | -3691                        | 19   | Çanakkale  | 26041               |
| 20  | Trabzon        | -25109              | 46   | Sinop    | -2840                        | 20   | Eskişehir  | 35458               |
| 21  | Siirt          | -21708              | 47   | Konya    | -2551                        | 21   | Muğla      | 38273               |
| 22  | Şırnak         | -20272              | 48   | Erzincan | -2269                        | 22   | Bursa      | 71360               |
| 23  | Ordu           | -18551              | 49   | Bartın   | -1841                        | 23   | İzmir      | 76627               |
| 24  | Afyonkarahisar | -18004              | 50   | Artvin   | -1472                        | 24   | Tekirdağ   | 83663               |
| 25  | Kırıkkale      | -16214              | 51   | Uşak     | -1069                        | 25   | Kocaeli    | 95934               |
| 26  | Hakkâri        | -15636              | 52   | Giresun  | -236                         | 26   | Antalya    | 128582              |
|   |                |                     | 53   | Isparta  | -201                         | 27   | Ankara     | 200787              |
|   |                |                     |      |          |                              | 28   | İstanbul   | 283443              |

**Kaynak:** TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemine (ADNKS) göre illerin aldığı göç, verdiği göç, net göç ve net göç hızı, (<https://biruni.tuik.gov.tr/bolgeselististik/tabloyilSutunGetir.do?durum=yillariGetir&menuNo=372&altMenuGoster=0&tabloNo=244>, Erişim tarihi: 06.11.2016)' den alınarak hesaplanmıştır.

